

Римар Н. Ю.

Білоцерківський національний аграрний університет

ІДЕЙНИЙ КОНЦЕПТ ТА КОМПОЗИЦІЙНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ ЛІРИЧНИХ ВІДСТУПІВ У ПРОЗІ ІВАНА НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

У статті представлений комплексний аналіз ролі ліричних відступів у художньому полотні прози Івана Нечуя-Левицького. Відзначено їхній функційний потенціал у структурі жанрово-стильового оформлення тексту роману «Хмари» у контексті розвитку української літератури другої половини XIX століття, конструюванні ідейного концепту та вираженні індивідуальних авторських інтенцій у висвітленні проблеми твору. Спостережено не лише структурну необхідність, а й композиційну обумовленість досліджуваних конструкцій, їхню важливість для розуміння художніх образів й авторського задуму в цілому. Відзначено роль ліричних нарацій роману Івана Нечуя-Левицького в передачі універсальної кодифікованої інформації – комплексу української націотворчої ідеї. Зауважено, що завдяки використаному прийому автор возвеличує красу українського села, засвідчуючи в такий спосіб інтенцію про те, що відродження України залежить від сільських жителів, що зберегли свої давні традиції й український характер. Схарактеризовано ідейний потенціал історичних відступів, що здатні рухати розповідь та відображати важливий письменницький наратив щодо піднесення національного духу. Описано специфічну рису творчого методу Івана-Нечуя Левицького – отождошення пейзажних відступів не тільки з описом побуту, але й з характеристикою соціально-типологічного плану. Проаналізовано використання автором контрастних за своєю суттю досліджуваних конструкцій, що слугують найчастіше виразником змін духовних стереотипів героїв. Відзначено продуктивність ліричних відступів у статусі композиційної настанови, просторово-часової послідовності викладу подієвого матеріалу, що транслює причинно-наслідкову залежність тексту та авторського бачення побудови художнього тексту. Завдяки використанню аналізованого прийому Іван Нечуй-Левицький насичує твір новими імпліцитними смислами й підтекстами, що доповнюють загальну психологічну, ідейно-тематичну, сюжетотворчу картину роману.

Ключові слова: ліричні відступи, «Хмари», Іван Нечуй-Левицький, ідейний концепт, націотворча ідея, композиція.

Постановка наукової проблеми. Війна в Україні активізує потребу нового погляду на проблему національного самовизначення та національної самобутності. Сьогодні, як ніколи раніше, важливо переосмислити та ґрунтовно кваліфіковано дослідити художню спадщину тих українських письменників, що свого часу перебували у вирі становлення держави та у своїх творах, публіцистичних виступах проголошували національну ідею й відроджували національну свідомість народу. Однією з рушійних сил визрівання націотворчої ідеї в другій половині XIX можна вважати діяльність Івана Нечуя-Левицького. Маючи чітку громадянську позицію, митець протестував проти пасивного ставлення інтелігенції до занепаду національної культури, відірваності від національного ґрунту. Особливо гостро ця проблема постає у романі «Хмари», де основну ідейну концепцію реалізує національний характер як ключовий чинник формування української самовідо-

мости. Саме цьому концепту підпорядковано усі художньо-виражальні засоби твору та авторські прийоми, зокрема ліричні відступи, що необґрунтовано залишаються поза увагою сучасних літературознавців. До сьогодні не розв'язано питання їх ідейного спрямування, ролі в передачі авторських інтенцій та взаємозв'язку з композиційною канвою аналізованого роману.

Останні дослідження і публікації. У науковій парадигмі прозова спадщина Івана Нечуя-Левицького, присвячена темі інтелігенції, до сьогодні залишається малодослідженою. Окремі аспекти наукового опису особливостей роману Івана Нечуя-Левицького «Хмари» фіксуємо в працях Т. Бандури [1] (досліджено функціональний аспект урбаністичних пейзажів твору) та О. Чик [9] (проаналізовано моноцентричність як жанрову ознаку роману виховання в контексті порівняння з творами І. Келлера та Т. Фонтане). Образи перших героїв-інтелігентів XIX століття, які ввійшли

в українську літературу як «нові люди» розглянуто в статті Н. Перевертень [6]. Ґрунтовний аналіз творчості письменника крізь призму зорової образності представлено в дисертації Я. Муравецької [4]. Дослідниця акцентує увагу на ролі візуальних стратегій у прозі письменника та означає місце візуальності в його стилістиці.

Проблему відображення національної ідеї твору аналізують І. Приходько [7] та В. Пустовіт [8]. Проте дотепер відсутні ґрунтовні студії щодо репрезентації ролі ліричних відступів у реалізації ідейного концепту роману, зокрема формування української самосвідомості.

Постановка завдання. У статті досліджено виражальні можливості ліричних відступів у передачі ідейного задуму роману Івана Нечуя-Левицького «Хмари»; з'ясовано роль авторських нарацій у визначенні тенденцій творчості письменника, особливостей мислення та поезики митця; виділено основні різновиди фіксованих конструкцій та їхній функційний потенціал; проаналізовано композиційну настанову авторських коментарів як форми реалізації ідейного концепту твору.

Виклад основного матеріалу. Вчені наголошують на важливості дослідження критеріїв оцінки художнього тексту, адже його основною функцією є пробудження читача до рефлексії, оцінювання змісту тексту, витворення свого суб'єктивного настрою. Особливу роль у цьому аспекті відіграють ліричні відступи. Адже в них автор представляє своє бачення світу, власну оцінку навколишньої дійсності. Ліричні відступи можна розглядати як своєрідний «потік свідомості», що супроводжує описувані картини. Вони насичені тим же почуттєвим планом, що й художні образи, а їхнє змістове наповнення визначено такими ж поглядами письменника, що й художнє зображення.

У літературознавчій науковій парадигмі літературний відступ розглянуто як особливу форму авторської мови [2, с. 321] чи прийом у ліро-епічному, рідше епічному, творах [3, с. 111], які прямо непов'язані з сюжетним розвитком подій і виконують роль коментаря, оцінки автором певних реалій, вчинків або характеристик героїв, співвідносних із зображуваними подіями. Вони допомагають сприймати образ автора як живого співрозмовника читача, проникнути в його світ, зрозуміти, яких ідеалів він прагне і до чого закликає.

Особливе увиразнення ліричних відступів як жанрово-стильового показника фіксуємо в «Хмарах» Івана Нечуя-Левицького. Зауважимо, що в підзаголовку письменник визначив твір як повість, що, на нашу думку, децю суперечить кон-

струюванню сюжетного ядра. По-перше, автор порушує однолінійність фабули – характерну рису повістей. Особливу роль у цьому контексті визначають ліричні відступи, що функціонують як ретроспективні спомини самого автора, екскурси в минуле героїв. По-друге, відсутній у тексті й так званий «режим економії», що так чи інакше декларує повість. У творі письменник подає розлогі ліричні пейзажі, що слугують засобом характеристики світовідчуття героїв, деталізує побут селян та їхні звичаї, описує архітектурні надбання Києва. По-третє, романній формі відповідає художній простір зображуваних подій та число персонажів. У тексті розгорнуто кілька сюжетних ліній, що переплітаються й взаємодіють. Вказані типологічні ознаки доводять, що «Хмари» Івана Нечуя-Левицького за жанровою ознакою – роман, але не в класичній своїй формі. Звичайно, письменник орієнтувався на романні здобутки своїх попередників, але від традиційного (у розумінні класичного) жанрових складників його твір відрізняє саме авторське втручання в розвиток подій. Лірична складова його роману дозволяє говорити про індивідуальний підхід автора до змалювання художнього простору власного твору. Очевидно, що Іван Нечуй-Левицький значно розширив художні обрії української літератури, збагативши її новими жанрово-виражальними засобами. У його творах українська проза трансформувалася від традиційної фольклоризованої манери до об'єктивно-епічної оповіді, сприяючи репрезентації складних причинно-наслідкових зв'язків індивіда й суспільства. Важливу роль у структурі жанрово-стильового оформлення тексту відведено саме ліричним відступам, що увиразнюють можливість художнього відображення складного й мінливого об'єктивного світу.

У художньому полотні роману «Хмари» Івана Нечуя-Левицького ліричні відступи не лише структурно необхідні, а й композиційно обумовлені, важливі для розуміння художніх образів й авторського задуму в цілому. У силу історичних подій, які супроводжували написання твору, письменник не міг відкрито й голосно виступити проти загрози руйнування українських звичаїв, хоча саме таким був ідейний задум роману. Показова в цьому контексті історія написання «Хмар». Майже сорок років автор змушений був повертатися до написаного: щось допрацьовувати, щось викреслювати, щось дописувати в угоду собі й не собі. Так тривало до останнього видання 1908 року. Завдяки такій препаратії, Іван Нечуй-Левицький значно трансформував образи своїх

героїв, видозмінив їхні вчинки та заклики. Первісну назву роману «Чорні хмари» замінено на «Хмари», хоча й в останньому варіанті алегорія досить прозора: хмари – це чорнокрилий хижий орел, символ російської держави, що залив мором Україну. Ідейне навантаження цієї алегорії засвідчене в ліричних відступах пейзажного типу. Скажімо, професор Дашкович побачив, що його Сегединці «*потонули в чорній тіні од тих широких крил, неначе од чорної хмари*» [5, с. 351], а коли його дочка рішуче заявила, що не читатиме «Кобзаря» й не розмовлятиме українською, Павло Радюк помітив «*ніби якась чорна хмара поглинула її*» [5, с. 211]. Образ хмари в ліричних відступах має статистичний, антропоморфний характер: «*Здавалося, ніби який величезний звір лежав на степу, підняв спину й настовбурчив на спині темну сизу щетину*» [5, с. 274].

Показовими видаються інші ліричні відступи, що несуть у собі універсальну кодифіковану інформацію – комплекс української націотворчої ідеї. Розшифрувати її – означає наблизитися до загального розуміння підтексту усього твору. Іван Нечуй-Левицький не висловлюється гучними закличками, а завдяки ліричним відступам популяризує український дух та народні традиції села. Звідси – численні нарації, репрезентовані власне авторськими спостереженнями. Важливим елементом у таких конструкціях виступають окличні речення риторичного, всеосяжного характеру, здатні впливати на емоційну свідомість читача: «*Був він родом із Черкащини, давньої козацької сторони. Чудовий, пишний край! Чудові, здорові там люди, ідеши селами й не надививши на людей...*» [5, с. 20]; «*Чудове, пишине українське село в літній час, зелене й пахуче, все в квітах! Чудовий, Богом благословенний і Богом забутий край! Хто бачив його не очима тільки, а бачив серцем і душею, той повік його не забуде!*» [5, с. 160].

Використання автором питальних та окличних речень не лише підкреслює риторичність сказаного, а й репрезентує філософську складову подібного роду ліричних відступів, наголошуючи на закономірностях буття, роздумах про власне життя й життя суспільства. Побудова філософських коментарів найчастіше орієнтована на сприйняття реципієнта: «*Чи його Сегединцям потрібно було тієї широчині й далечі?»* [5, с. 211]. Можливість репрезентувати символічність швидкоплинності часу як закономірності життя підтверджена Іваном Нечуєм-Левицьким як власний спогад юності: «*Щаслива, тричі щаслива пора молодого життя й думок. Щасливі літа, щасливий час, повний*

надіями! Це не буває двічі в житті, бо людина не цвіте двічі» [5, с. 161].

Зауважимо, що у возвеличенні краси українського села засвідчена чітка авторська позиція – відродити українську державу зможуть вихідці з села, що зберегли свої давні традиції й український характер. Цю ідейну настанову фіксуємо в кількох ліричних відступах, які мають фрагментарний характер і слугують виразником життя сільських жителів: «*Горда, розумна й завзятуца, як щира українка, Марта зовсім не була зугарна по своїй вдачі коритися деспотизмові чоловіка...*» [5, с. 72]; «*Галя трохи засоромилася, одначе вже не одхилилася од його, не дивилася набік, на двері, як роблять сільські соромливі дівчата, а сміливо піднімала на Радюка очі, як він почав до неї промовлять*» [5, с. 187].

Натомість твір «Хмари» позбавлений яскравих ліричних відступів, присвячених красі міста. Така тенденція – данина ідейному задумові, місто в якому представляє руйнацію українського духу. Як психологічний маркер нових сподівань образ Києва виступає лише на початку твору. У цьому випадку оптимістичний пейзажний відступ служить як контраст до зруйнованих пізніше світоглядів представників української ідеї: «*Всі гори були ніби зумисне завітчані зеленими садками й букетами золотoverхих церков. Їх завітчала давня невмираюча українська історія, неначе рукою якогось великого артиста*» [5, с. 14].

Рух розповіді роману забезпечують історичні ліричні відступи, конструювання яких ґрунтуються на власному авторському досвіді. Покликані відтворити історичне тло оповіді, вони засвідчують важливу письменницьку нарацію – бажання відтворити особливості українського минулого, що ознаменувало піднесення національного духу. Одним із ключових способів перенесення в минуле виступає лексема-вказівка *тоді*: «*Тоді це студенти були вірні духові академії*» [5, с. 20] «*Але під впливом московської слов'янофільської школи, котра саме тоді розвинулась, Дашкович почав приступати до свого народу, до своєї національності ж надто оддалеки*» [5, с. 210]; «*Час був тоді й справді сприяючий просвітньому потягові молодих українців. Їм було дозволено завести недільні та вечірні школи для убогих городян, а про народний театр їм одповіли, що коли цього нема навіть в Англії, то і в нас воно не повинно бути*» [5, с. 348].

Інколи спосіб конструювання історичних відступів розширено завдяки умовному протистоянню подій минулого й сучасних: «*Між міщанами й купцями на Подоллі студент академії мав*

високу репутацію, як людина з великим розумом і з просвітою... Стара, давня репутація Могилянської академії зоставила велику силу впливу киян і до нашого часу» [5, с. 37]. Така бінарна комбінація слугує контрастним елементом зображення й покликана не лише деталізувати звичай відтворених у романі подій, а й описати роль освічених авторитетних людей у розбудові держави.

Можна констатувати, що окрім звичаєвого й побутового відтворення часу, історичні ліричні відступи в художньому полотні твору Івана Нечуя-Левицького покликані передати значно глибшу ідейну концепцію – звернути увагу читача на ще можливий порятунок української ідеї. Важливим націотворчим потенціалом, на думку письменника, володів на той час журнал «Основа», висвітленню діяльності якого присвячено розгорнутий авторський коментар: «Український журнал “Основа” зачепив національні питання, нагадав про занедбану українську літератури та мову. Нові й цікаві європейські наукові книжки розворушили в молодих нові думки та гадки. “Основа” ворохнула ідею народної просвіти» [5, с. 348]. В іншому історичному відступі письменник вказує причини краху ідейних зрушень: «Добре не втямлені просвітні свіжіші європейські ідеї, прикриті смушевими шапками, злякали київських бюрократів та псалтирниць, мабуть, так, як налякали європейських псалтирників Галілейові гадки, що земля не стоїть, а крутиться кругом сонця» [5, с. 349].

Специфічною рисою творчого методу Івана Нечуя-Левицького, що увиразнює ідейну концепцію твору, є ототожнення пейзажних відступів не тільки з описом побуту, але й з характеристикою соціально-типологічного плану. Зв'язок пейзажу з соціальним побутом та характерами персонажів підкреслює значення описів природи як засобу вираження загальної тональності розповіді, а тому дозволяє пейзажні відступи розглядати в числі ліричних, адже в них природа змальована крізь призму ліричного сприйняття письменника, його внутрішнього стану, настрою. У художньому полотні «Хмар» пейзажні замальовки найчастіше слугують зовнішнім способом передачі внутрішнього світу героїв, їхніх душевних переживань. Наприклад, непросту емоційну розмову Воздвиженського та Дашковича про молодих дівчат супроводжує відступ: «Місяць ще ясніше виливав всю силу свого проміння. Густа тінь під липами ще гірше ворушила думи й фантазію» [5, с. 26]. Аналогічна за ідейно-емоційною складовою пейзажна замальовка функціонує при роздумах про кохання дочок Сухобруса: «А чудовий тихий вечір,

а синє небо, палаюче вогнем на заході, а зелений садок з густою тінню – все те роздражнювало нерви, ворушило серце, котрому прийшла своя черга» [5, с. 33]. Присутня вона й під час натхненних коханням думок молодого Радюка: «А зорі так пишно сяяли на синьому небі! А земля й небо мліли так солодко в теплом повітрі, що будили сподівання, навівали якесь щастя, якийсь спокій на кожну душу і, здається, були ладні загоїть смертельні рани кожної душі, а тим більше – душі молодой» [5, с. 28].

Зауважимо, що пейзажні ліричні відступи не лише виконують роль романтичного тла, що ілюструє внутрішні переживання героїв із приводу кохання, а й супроводжують персонажів під час прийняття непростих рішень. Наприклад, складність думок Дашковича, що шукає виходу із ситуації, яскраво демонструє супровідний пейзаж: «А туман клубками та хвилями все застеляє стежку, то розходитья поперед його, то знов густішає і знов спадає перед його сивими завісами, стає стінами і заступає йому тихий світ з неба. От туман ніби звивсь і піднявсь вгору, і тепер ним замиготіли ніби зорі на чорному небі» [5, с. 248]. Виділимо з контексту образ чорного неба, що, як уже зазначено, засвідчений протягом усього твору й вказує на загрозу української духовності. Зауважимо, що природний чистий відтінок має лише в сконцентрованому описі сільського пейзажу: «Над степом в синьому небі вились та щебетали пташки» [5, с. 96]. У цьому прочитуємо важливий ідейний підтекст: глибинне відчуття героєм краси природи українського села вказувало на його тісний зв'язок з рідною землею. Відомо, що вся стародавня культура українців зростала на культурі землі, хліборобської праці. Земля – основний елемент світобудови, головна ланка у світотворчому ланцюгу. Тому найяскравіша риса особистості українця – незвичайний, таємничий контакт із духом рідної землі. Таким контактом у романі Іван Нечуй-Левицький наділив двох своїх персонажів – Дашковича й Радюка, в образах яких і втілив спробу відродження української нації. Закономірною є наступна пейзажна замальовка перебування молодого Радюка в рідному селі: «Ніч була гаряча, жнив'яна. Духота стояла сливе як удень. Свіжість півночі не встигла здмухнути вогню з гарячого лица степу. Зорі пишно сяяли в чистому небі, миготіли й бризкали світом в сухому прозорому повітрі» [5, с. 19].

Виразниками змін духовних стереотипів Дашковича слугують два контрастні за своєю суттю пейзажні описи перебування героя в селі. Перший

приїзд чоловіка, що ще не втратив зв'язок із корінням своєї нації, супроводжує ліричний відступ: «Уся зелена степова скатерть, скільки можна було скинуть оком, була ніби заткана квітками. В траві ворушилась і тріщала сила коників і всяких кузяк. Весь зелений степ і кругле небо заливало проміння гарячого, золотого сонця» [5, с. 96]. Фінальний приїзд Дашковича вражає описом руйнації: «На місці дому розрісся листатий лопух, на лопусі позасновували листя павуки. Поміж цеглою грілись на сонці ящірки. Все заросло, все заснувалось непереможною силою живої природи й довгого часу» [5, с. 349]. Паралельно з домом руйнуються й сподівання, покладені на героя. Пейзажна ілюстрація, що виконує роль ліричного відступу, за ідейним навантаженням підкреслює бездіяльність Дашковича та крах надій.

Окрім важливої ідейної концепції, ліричні відступи роману доповнюють просторово-часову послідовність викладу подієвого матеріалу, враховують причинно-наслідкові залежності тексту та авторське бачення композиції. У цьому контексті відзначимо продуктивність аналізованих конструкцій у статусі композиційної настанови, зокрема своєрідному натяку на те, як будуть розгортатися події далі. Скажімо, роль передчасної розв'язки виконує коментар Івана Нечуя-Левицького, що закінчує X розділ: «Але доля судила Радюкові інакше. Мине сливе рік, як він був вже в Журбанях і в Масюківці. В Києві він набачив іншу пишну красу, випещену міську красу, інші пишні очі й чорні брови» [5, с. 210]. Кілька наступних розділів супроводжує опис подій (зустріч Радюка з Ольгою, зародження кохання, освідчення юнака дівчині), які наслідково приводять читача до заявленої розв'язки.

Роздуми молодого Радюка про одруження доповнює авторський наратив: «Він і гадки й думки не мав, що Ольга не згодиться дати йому слово і що його мрії розлетяться марно, як туман

од вітру» [5, с. 235]. Зауважимо, що в цьому випадку відступ-розв'язка виконує роль зав'язки. Така композиційна побудова вказує на бажання Івана Нечуя-Левицького отримати відповідну реакцію від читача, налаштувати його до співпереживання герою, яке зростає за висхідною й реалізоване за допомогою низки подій: передчуття зустрічі з коханою, опису самої зустрічі, розмови героїв, відмови Ольги.

Прикладом дії ліричного відступу-попередження, що пророкує загрозу духовного занепаду для головного героя, може слугувати наступний: «На тій чудовій картині, правда, були темні плями, дуже негарні. Але Дашкович якось не придивлявся до їх. Така естетична мана була розлита на тій картині, що за нею щезли всі плями» [5, с. 210]. У такий спосіб ліричний відступ перебирає на себе основні функції наративу, насичуючи текст новими психологічними, ідейно-тематичними, сюжетотворчими потенціалами.

Висновки і пропозиції. Отже, підсумовуємо, що освоєння та трансформація ліричного відступу, його подальше функціонування в контексті нових художніх завдань XIX століття є однією з важливих особливостей поетики роману Івана Нечуя-Левицького «Хмари». Основний концепт наративних елементів реалізує важливу авторську настанову – комплекс української націотворчої ідеї. Використання ліричних відступів забезпечує емоційність, експресивність, дидактизм, інформативність, філософський контекст художньої оповіді та підтверджує висловлену нами тезу про важливість їхнього функційного потенціалу в сюжетному й ідейному полотні аналізованого роману, підсиленні виражальних можливостей тексту. Перспективними в цьому напрямку дослідження є студії, спрямовані на поглиблене порівняльне дослідження ролі ліричних відступів у реалізації ідейного задуму творів українських письменників другої половини XIX століття.

Список літератури:

1. Бандура Т. Урбаністичні пейзажі в романі І. Нечуя-Левицького «Хмари»: функціональний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Випуск 1 (39) 2018. С. 90–93.
2. Літературознавча енциклопедія: у 2 томах. / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 608 с.
3. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-е вид., виправл., доп. Серія : Nota bene. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 752 с.
4. Муравецька Я. С. Візуальні форми зображення в реалістичній прозі (на матеріалі творчості Івана Нечуя-Левицького) : дис. ... канд. філол. наук : 10.01.06 – теорія літератури. Київ, 2019. 209 с.
5. Нечуй-Левицький І. С. Хмари. Київ : Дніпро, 2004. 335 с.
6. Перевертень Н. С. Перші образи українських інтелігентів у творах І. Нечуя-Левицького. *Закарпатські філологічні студії*. 2002. Вип. 26. Том 1. С. 295–299.
7. Приходько І. Українська ідея у творчості І. Нечуя-Левицького. Львів : Каменяр, 1998. 70 с.

8. Пустовіт В. Ю. Відображення національних ідей у спадщині І. Нечуя-Левицького. *Літератури світу: поетика, ментальність і духовність*. 2013. Вип. 1. С. 152–158.

9. Чик О. Моноцентричність як жанрова ознака у романах виховання І. Нечуя-Левицького, Г. Келлера, Т. Фонтане. *Актуальні питання гуманітарних наук. Серія «Мовознавство. Літературознавство»*. 2014. Вип. 10. С. 173–178.

Rymar N. Yu. THE IDEOLOGICAL CONCEPT AND COMPOSITION CONDITIONS OF LYRICAL DIVERSIONS IN THE PROSE OF IVAN NECHUY-LEVYTSKY

The article presents a comprehensive analysis of the role of lyric digressions in the artistic canvas of Ivan Nechuy-Levytskyi's prose. Their functional potential in the structure of the genre-stylistic design of the text of the novel "Clouds" in the context of the development of Ukrainian literature of the second half of the 19th century, the construction of an ideological concept and the expression of individual authorial intentions in highlighting the problem of the work is noted. Not only the structural necessity, but also the compositional conditioning of the studied constructions, their importance for the understanding of artistic images and the author's idea as a whole was observed. The role of lyrical digressions in Ivan Nechuy-Levytskyi's novel in the transmission of universal codified information – the complex of the Ukrainian nation-building idea is noted. It is noted that thanks to the technique used, the author extols the beauty of the Ukrainian countryside, thus testifying to the intention that the revival of Ukraine depends on the villagers who have preserved their ancient traditions and Ukrainian character. The ideological potential of historical digressions capable of moving the narrative and reflecting an important literary narrative regarding the elevation of the national spirit is characterized. A specific feature of the creative method of Ivan-Nechuy Levytsky is described – the identification of landscape retreats not only with the description of everyday life, but also with the characteristics of the socio-typological plan. The author's use of inherently contrasting constructions, which most often serve as an expression of changes in the heroes spiritual stereotypes, is analyzed. The performance of lyrical digressions in the status of a compositional instruction, a spatio-temporal sequence of the presentation of the event material, which translates the cause-and-effect dependence of the text and the author's vision of the construction of the artistic text, is noted. Thanks to the use of the analyzed technique, Ivan Nechuy-Levytsky imbues the work with new implicit meanings and subtexts that complement the general psychological, ideological-thematic, plot-creating picture of the novel.

Key words: lyrical digressions, "Clouds", Ivan Nechuy-Levytskyi, ideological concept, composition.